

גליון 258

פרשת וישב - "על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים" (עמוס ב) הרב יוחנן פריד - 'בית הרב'

בפרשת וישב מתחיל סיפור המעשה ב"יוסף ואחיו" אשר ילווה אותנו עד סוף ספר בראשית, ואשר ללא ספק השאיר חותמו מאז לדורות, לאורך ההיסטוריה של העם היהודי.

פרשה זו של "יוסף ואחיו" לפרטיה הרבים, נלמדת לעומקה ולרוחבה בכתובים ובפרשנותם בפשט ובדרש. (ואף ברמז וסוד!) ואכן, בכל דור ודור נוספים נדבכים של גילויים מחודשים בעומק הבנתה ובהשלכותיה על חיינו, בחיי הפרט ובעולמות הכלל.

בשורות הבאות, נתעכב, אך בקצהו בלבד, על נושא אחד מהרבים השזורים בפרשה זו, וליתר דיוק לאו דווקא בפרשה עצמה אלא **בהפטרה הנקראת בשבת פרשת וישב**:

הנביא עמוס במנותו את חטאי ישראל ופשעיו¹ קובע בין "פשעי ישראל" את המשפט "על מכרם בכסף – צדיק, ואביון- בעבור נעלים". על פי פשוטו של מקרא מדבר כאן הנביא אל העם ומונה דוגמאות לשחיתות המוסרית שפשטה ברחבי ממלכת ישראל.

אך חכמינו ז"ל דרשו הרחק מן הפשט הזה, והעבירו את משמעות הכתובים דווקא אל העבר – בהסבירם שמדובר כאן במכירת יוסף על ידי אחיו, ולאור זאת נקבע פרק זה כמתאים לקריאת ההפטרה של פרשת וישב.²

כך מופיעים ומתפרשים הדברים בספר 'פרקי דרבי אליעזר'³ בתיאור הזה: ...'ומכרו אותו לישמעאלים בעשרים כסף, וכל אחד נטל שני כספים לקנות **מנעלים** לרגליהם'...

אבל בכך לא סגי. מדרש מאוחר יותר המצוי בכמה גירסאות⁴ מספר על קיסר רומי שביקש ללמוד את התורה וכשהגיע לפסוק בפרשת משפטים "וגונב איש ומכרו"⁵ קרא לחכמי ישראל והביא בפניהם את השאלה מדוע לא נדונו האחים בעוון מכירת יוסף?! ועתה – קבע הוא - כי "**עליכם יושת עונש המיתה!**" הומתו אז⁶ עשרה חכמים בנסיבות שונות אך מכאן ואילך – השתרש הביטוי והמושג "**עשרת הרוגי מלכות**". תופעה זו תוארה בדרכים ספרותיות שונות, בקינות ובפיוטים אשר המפורסמת שבהם היא הקינה "**אלה אזכרה**".⁷

נושא זה של '**הרוגי מלכות ומשמעות המיתה על קידוש ד'** העסיק את מרן הרב זצ"ל בכמה כיוונים והבולט ביניהם הוא התדיינותו בשאלת מהות הייסורים של מקדשי ד'. הרב מציב אתגר, ודן בשאלה 'מהיכן אנו יודעים דין מסירות נפש על ידי ייסורין שאין להם קיצבה?'. שהרי יש כאן ביטוי עילאי לאהבת ד' הגובר לחלוטין על כאבי הגוף?! העובדה שלאורך כל הדורות נשארה פרשת האחים קשורה למיתת-הכפרה של קדושי ישראל מתחברת, לעולמו הרוחני של מרן הרב זצ"ל שביקש להתמיד בקריאה ובעשייה ל אהבת- האחים ולא לשנאתם, ועיסוקו בניצחון האינסופי על כל המתנכלים למהותו של **נצח ישראל**⁸

¹ ספר עמוס פרק ב, ג

² לבוש מרדכי, לבוש החור, ס'י תרסט 'שמדבר במכירת יוסף- מעין הפרשה'. (ולכאורה, נראית דעתו שזה פשט הכתובים)

³ בפרק לז

⁴ בקובץ בית המדרש לר"א יעלינעק, בספר רב פעלים לר' אברהם בן הגר"א, ובעוד

⁵ שמות פרק כא, טז

⁶ המחקר ההיסטורי העוסק בזהותם – פורס את הריגתם לאורך תקופה ממושכת ולא דווקא יחדיו.

⁷ הנוסחא הידועה ביותר היא של פייטן בשם "יהודה", אך יש גם נוסחאות ופיוטים דומים, רבים ונוספים.

⁸ דברים מופלאים ומרוממים ברוח זו נמצאים בכמה מכתביו ועיינו למשל באגרות הראיה חלק ד, א' שלד